

Posudek vedoucího práce

Juliána Kováriková, *Identita transgendera*, diplomová práce, Praha 2013, 50 stran včetně poznámkového aparátu a bibliografie (v hustém nestandardním řádkování a malém fontu).

Juliána Kováriková předkládá k obhajobě diplomovou práci, ve které navazuje na svou práci bakalářskou (*Ani muži, ani ženy: Pohlavní a genderové variace*, 2010), zabývající se poněkud šířeji tématem „pohlaví a genderu“, a to odlišnými koncepcemi pohlavně/genderových rolí v mezikulturní perspektivě. Cíl předkládané diplomové práce je užší, jejím záměrem je „představit transgender identitu, jakožto nově se rodící formu životního stylu a politického aktivismu“ (Abstrakt: nečíslováno). Teoreticky vychází ze sociálně-konstruktivistické perspektivy, kterou autorka využívá „k obhajobě transgenderů – lidí, kteří se rozhodli vymanit z konvenčních pohlavně/genderových rolí“ (s. 6). Její přístup je tedy jednak interpretační, jednak humanisticky aktivistický (viz též „...sociálně konstruktivistická optika osvobozuje transgendery od stigmatu spojeného s jejich patologizovanou identitou“ (s. 21). Velmi zjednodušeně řečeno, staví do protikladu diskurz transsexualismu a transgenderismu. Transsexualismus se snaží demaskovat jako medicínský diskurz opírající se o etnocentrickou představu univerzálně binární lidské sexuality (je možná škoda, že se v této souvislosti neopírá též o uznávanou kritiku Laqueurovu /*Making sex*, 1990/): v transsexualistické interpretaci existují pouze mužská a ženská těla, a k nim se ideálně přiřazují mužské a ženské duše (respektive identity); pokud k tomu nedojde, nacházejí se „muži v ženském těle a ženy v mužském těle“, je proto potřeba psychoterapeuticky či chirurgicky uvést obojí v soulad. Transgenderismus se ovšem bouří „proti diktátu medicínských diagnóz, osvobozuje nejen je /tj. transgendery/, ale vnímání nás všech. Myšlenka transgenderismu poukazuje na omezenost našeho binárního pohlavně-genderového systému a posouvá naše myšlení za hranice samozřejmosti“ (s. 12). Rozpracování této naší etnocentrické omezenosti pokládám osobně (zajisté i k předmětu mého odborného zájmu) za jeden z nejpřínosnějších momentů předkládané práce.

Práce celá je rozdělená do dvou základních částí. První, teoretická, se věnuje problematice, kterou jsem v maximálním zestručnění shrnul výše. Druhá část je

empirická či praktická, a jejím záměrem je „zprostředkovat autentické vyjádření subjektivity transgenera“ (s. 23). K tomu má autorka dva důvody: prvním je „poskytnout člověku s transgender identitou prostor pro to, aby mohl vlastními slovy vyjádřit svou nekonvenční identitu a zformulovat své životní zkušenosti“, druhým je „umožnit čtenářům nahlédnout do života translidí a zpřístupnit jim pohled na naše společenské uspořádání z trochu jiné perspektivy“ (s. 23). Nehledá přitom psychologická vysvětlení konkrétního chování, ale zaměřuje se na jeho sociální aspekty: jak sociální prostředí ovlivňovalo utváření konkrétního subjektu a jaké využívá životní strategie k vyrovnávání se se svou jinakostí. Za zmínku stojí ještě autorčina analyticky přesná klasifikace jednotlivých aspektů těchto životních sebe-příběhů: autorka sleduje *vývoj* příběhu, jeho *významné momenty*, dále *konfliktní situace*, *sociální kontext* a *agency*, tedy schopnost jednat (s. 27).

Domnívám se, že diplomantka ve své práci představila nesmírně inspirativní kus vlastního kritického myšlení argumentačně opřené o rozsáhlou literaturu (z valné části, ne však výlučně anglo-americké provenience). Za nejpřínosnější pokládám, jak už jsem uvedl výše, poukaz na kulturní omezenost západního binárního pohlavně-genderového systému. Z hlediska obsahového je práce bezesporu na velmi vysoké úrovni. Nicméně z hlediska formálního musím poukázat na určité nedostatky: titul práce by učinil obsahově přiléhavější autorkou zamítnutý podtitul „Kulturní kategorie pohlaví/genderu a jejich hranice“; Závěr práce je až příliš stručný; nejsem si jistý, jestli autorkou užívaný termín „translidé“ je (alespoň v češtině) adekvátní—měli bychom dále uvažovat i v kategoriích heterolidé, homolidé...?; font a řádkování je nevhodně (nenormativně) zvoleno, v důsledku čehož práce sice naplňuje požadovaný rozsah úderů, ale ne stran; („Spojené Státy Americké“ (s. 8.) jsou v české transkripci (ano, i to je normativní předpis) Spojené státy americké; věty se oddělují interpunkčními znaménky (poznámka 10); onen filosof se jmenuje Descartes, nikoliv Deckartes (poznámka 12)... tato naposledy zmíněná drobnost je samozřejmě pouze banální a pochopitelný překlep, v diplomové práci by ale měl být odstraněn; už jenom proto, že součástí univerzitního tréninku je i nácvik určité rigoróznosti, tedy povinnost držet se určitých normativních předpisů (například pravopisné podoby), mimo jiné i proto, abychom byli schopni srozumitelně tlumočenými kritickými argumenty jiné normy (jako například univerzalitu bipolarnosti pohlaví) zpochybňovat.

Nicméně v případě práce Juliány Kovárikové musím obsahové kvality její práce jednoznačně nadřadit drobným formálním pochybením a s ohledem na výše řečené její práci doporučuji k obhajobě a navrhuji jí hodnocení **v ý b o r n á**.

Dovolím si ale ještě dvě otázky takříkajíc obsahové. První: odkazují „stavy bytí a vlastnění“ v autorčině citaci Fischera-Rosenthala (s. 24) k Frommovu konceptu „bytí a vlastnění“ (*To Have or to Be*, 1976; česky *Mít nebo být*, 1992)? A otázka druhá: autorka poukazuje na normativitu západních (bipolárních) konceptů pohlaví a genderu. Není ale celý boom úvah o tělesnosti, sexualitě a identitě, ten obří nárůst kategorií jako je transsexuál, transgender, transčlověk, bigender, homosexuál, asexuál, hypersexuál jen realizací jiného západního normativního konceptu, totiž pojetí smyslu života jako hédonistického *práva a povinnosti* na šťastný duševní, fyzický a sexuální život? Ještě v dětství jsem jakoby v ozvěně minulosti slýchal, že prý smyslem našeho života (a tak i naším největším štěstím) je v potu tváře dobývat chléb náš vezdejší a v bolestech rodit děti...

V Praze, 12.6. 2013

PhDr. Jaroslav Skupnik, Ph.D.

v.r.